

Men når det sker, får man imidlertid også mange interessante oplysninger: Sundtolden indførtes under den nordiske syvårskrig, Polen erobrede Øsel 1583 (s. 260), 1629 landede englænderne på Sild og erobrede Tønder (s. 300, der var tale om nogle engelske lejetropper i Christian 4.s tjeneste), ved freden i Brömsebro afstod Danmark områderne på den skandinaviske halvø (s. 354), 1625 ophævedes i Sverige adelens skattefrihed (s. 317), og bombastisk erklæres det, at uanset hvilke motiver man gennem tiden har tillagt ham, så kæmpede Gustav Adolf i virkeligheden for »die Freiheit der Welt« (s. 318).

Bogen er absolut interessant læsning som et eksempel på en form for historisk skrivning, som man troede var uddød i slutningen af forrige århundrede.

KARL-ERIK FRANDSEN

WALTHER KIRCHNER: *Commercial Relations between Russia and Europe 1400 to 1800. Collected Essays.* Indiana University Publications. Russian and East European Series. Volume 33. Bloomington, Indiana University Press, 1966. x + 332 s. Kort. § 5.

Den amerikanske Ruslandsspecialist Walther Kirchner genudgiver i denne bog tolv af sine artikler om de økonomiske relationer mellem Rusland og Vesteuropa. Af bogens brede titel kunne man fristes til at tro, at de tolv artikler tilsammen gav et overblik over handelsforbindelserne mellem Rusland og Vesteuropa 1400–1800. Men det er ikke tilfældet. De første seks artikler behandler især forhold fra det 16. årh., de sidste seks især det 18. årh. I flæng kan nævnes artikler om Rusland og Europa i reformationstiden, Narvas betydning i det 16. årh., fransk-russiske økonomiske forbindelser i det 16. og det 18. årh., emigration til Rusland m. v.

Af særlig interesse for dansk historie er en artikel med titlen: *A Milestone in European History: The Danish-Russian Treaty of 1562*. Igen forekommer det mig, at der er meget lidt overensstemmelse mellem titel og indhold. Alle – også Kirchner – er enige om, at traktatens bestemmelser ikke danner nogen milepæl i europæisk historie. Dens betydning ligger efter Kirchners mening i et andet forhold: Det skulle være første gang, at en vestlig magt (tilmed »one of the proudest«) underskrev en traktat med Rusland, baseret på »complete equality«. Kirchner mener, at Rusland derved var blevet medlem af de europæiske nationers familie.

For at bevise at 1562-traktaten skulle være så »outstanding«, burde Kirchner imidlertid have gennemgået alle tidligere traktater mellem Rusland og Vesteuropa, og ved midten af det 16. årh. var der allerede adskillige. Kun derigennem kunne han have bevist sit synspunkt, og ikke ved – som tilfældet er – at referere de forhandlinger, som førte frem til traktatens underskrivelse. I sig selv er Kirchners synspunkt næppe heller holdbart. En undersøgelse af to tidligere dansk-russiske traktater – den første fra 1493, publiceret i Ščerbačev: *Kopengagenskie Akty* (1915) s. 2–4, en anden fra 1516, publiceret i Ščerbačev: *Ruskie Akty Kopengagenskago Gosudarstvennago Archiva* (1897) spalte 17–22 – viser, at allerede disse to traktater bygger på fuldstændig gensidighed og lighed.

Spørgsmålet om Østersøhandelen i tidlig middelalder falder ganske vist uden for bogens tidsramme, men berøres i et indledningskapitel. Denne handels betydning og omfang kan diskuteres, men det forekommer overraskende, at Kirchner kan undlade at benytte eller tage stilling til Sture Bolins »Mohammed, Charlemagne and Ruric« (The Scandinavian Economic History Review vol. I nr. 1 s. 5-39).

Kirchner bygger i flere af sine artikler på akter fra det danske Rigsarkiv. Hvor glædeligt det end er at se Rigsarkivets arkivalier anvendt af den internationale forskning, må det med beklagelse konstateres, at henvisningerne generelt ikke er i overensstemmelse med Rigsarkivets nugældende registraturer, og at enkelte akter fejlagtigt er placeret på Det kgl. Bibliotek og ikke på Rigsarkivet.

Det er en række underholdende og let læste artikler, Kirchner har genudgivet, men på adskillige punkter må man stille sig skeptisk over for hans synspunkters rigtighed og artiklernes vægtighed.

KNUD RASMUSSEN

HEINRICH VON STADEN: The Land and Government of Muscovy. A Sixteenth-Century Account. Translated and edited by Thomas Esper. Stanford University Press, 1967. xxvi + 142 s. Ill. Kort. \$ 5.50.

Omkring 1565 rejste en ung tysker ved navn Heinrich von Staden til Moskoven for at vinde ære og rigdom. I nogle år var von Staden medlem af opričninaen, zarens særlige stat i staten; derefter opholdt han sig i det nordlige Rusland, indtil det ca. 1577 lykkedes ham at forlade landet. Vel undsluppet forsøgte han at vinde europæiske fyrster for en fantastisk plan til Ruslands erobring, og for von Staden er denne plan det væsentligste i det manuskript, der er gået over i litteraturen under betegnelsen »Aufzeichnungen über den Moskau Staat«, som her foreligger i engelsk oversættelse.

Manuskriptet, der blev fundet omkring århundredskiftet i det preussiske statsarkiv i Hannover, består af fire dele: En beskrivelse af Rusland og dets regering, en plan for landets erobring, en supplikation til kejser Rudolf, der var tiltænkt den førende rolle, og endelig en selvbiografi.

Betydelig større interesse end den fantastiske plan, der i øvrigt forudså den dansk-norske flådes medvirken, har selvbiografien og beskrivelsen af Rusland i de kritiske år, da Ivan den Grusomme forsøgte et opgør med det »gamle« Rusland. Der gives et levende billede af den hårdhed, som opričnikerne med eller uden zarens vilje anvendte over for den del af Rusland, der ikke var underlagt zarens eget umiddelbare herredømme. von Staden lægger ikke skjul på sin egen aktive indsats; han skildrer tværtimod detaljeret, hvorledes han med sin økse dræber en fyrstinde og vender hjem fra togtet med et udbytte på 49 heste og 22 vognladninger røvet gods.

En af sine få politiske karakteristikker giver von Staden af Ivan Michajlovič Viskovatyj, der ca. 1549-1561 var leder af udenrigskancelliet og derefter seglbevarer, indtil han henrettedes i 1570. Om Viskovatyj hedder det s. 16: »He would have been glad to see the Crimean Khan take Russia, and was therefore